

Havermoutfabriek “De Noordster” te St. Annaparochie

Wie nu de merknaam **Stella** noemt denkt direct aan elektrische fietsen. Maar in de jaren dertig van de vorige eeuw was het een havermoutmerk van de Firma Tulner & Zonen die in St. Annaparochie was gevestigd aan Noordeinde, nu Steven Huygenstraat. De havermoutfabriek werd opgericht in 1934 en heeft 11-15 jaar bestaan, waarvan slechts de eerste twee jaren als eigendom van de Firma Tulner & Zonen. Voornamelijk over deze eerste twee jaren van het bestaan van de fabriek gaat dit verhaal.

DE AANLOOP

De Firma Tulner & Zoon is opgericht op 14 oktober 1922. Firmanten van de onderneming waren vader Hendrik Tulner (1876-1946) en zoon Ritske (1901-1959) en het was een aardappel- en bietenhandel.

De prijzen in de aardappelhandel waren onderhevig aan vraag- en aanbod en ook afhankelijk van de oogstomstandigheden. Dus werd er in die handel ook gespeculeerd. Maar dat speculeren bracht ook risico met zich mee. Zo bleven vader en zoon Tulner in 1930 hangen aan een partij en werd er fors verlies geleden. Maar het jaar daarop werden er weer goede zaken gedaan. Financieel konden vader en zoon het allemaal wel dragen. Dat blijkt wel uit het feit dat zij beiden een auto in bezit hadden en dat was voor die tijd wel bijzonder.

In november 1934 werd de firma ontbonden en een nieuwe opgericht, te weten Firma Tulner & Zonen met als hoedanigheid “*Aardappelhandel en fabrikanten in havermout en aanverwante artikelen*”. Firmanten waren Hendrik Tulner en de zonen Ritske en Jarig (1907-1995). De firma heeft dus ook brood gezien in de productie van Havermout. Havermout was in de crisisjaren '30 goedkoop door de beschermende crisismaatregelen ten aanzien van tarwe. Bovendien was havermout voedzaam en daarom een goed product voor gezinnen met een smalle beurs. Havermoutfabrieken schoten dan ook overal uit de grond.

De havermoutfabriek was dan al gebouwd en uit eigen financiële middelen. In het kadaster staat als eigenaar vermeld Hendrik Ritskes Tulner. Jarig had stage gelopen bij een Deens bedrijf om daar de technische kennis op te doen.¹

Op 21 september 1934 werd er wel een notariële akte opgemaakt voor een krediet-hypothecair bij de “Amsterdamsche Bank N.V”. Een krediet-hypothecair is een doorlopend krediet waarbij onroerend goed als onderpand dient. Het bedrag van het krediet was f 45.000,--. De rente, provisie en kosten waren voor het lopende jaar en de volgende twee jaren f 9.000,--. De firmanten waren hoofdelijk aansprakelijk. Aan dit krediet werden de volgende objecten hypothecair verbonden:

- Van Hendrik Ritskes Tulner:
 - o De huizinge en erf gelegen aan het Oosteinde
 - o De percelen bouwland aan het Noordeinde met daarop de nieuw gebouwde fabrieksgebouw en verdere getimmerten, alsmede de zich daarin bevinden machinerieën voor zover ze onroerend zijn door hun aard of bestemming
 - o De burger- en gardeniershuizinge met schuur, bleek, tuin en reed aan het Noordeinde
 - o Perceel bouwland aan de Oosterdijk
- Van Ritske Hendriks Tulner:

¹ Bron: zoon van Jarig

- De heerenhuizinge met verdere getimmerten, erf en tuin, staande en gelegen aan den Noordkant van den Westerdijk
- Van Jarige Hendriks Tulner:
 - De heerenhuizinge met garage en verdere getimmerten, erf en tuin, staande en gelegen aan den Zuidkant van den Westerdijk

Alle onroerende goederen waren niet bezwaard met hypotheke, aldus de verklaringen van de firmanten. Eerdere krediethypotheke bij de Friesche Bank waren dus blijkbaar afgelost (daar waren ook een aantal van deze panden hypotheek aan verbonden).

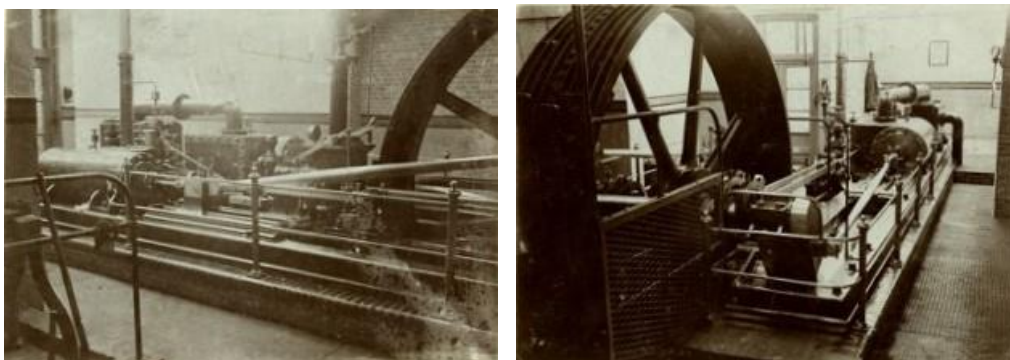
DE FABRIEK

De fabriek werd gebouwd in 1934 op de bouwgrond achter de toenmalige Gereformeerde “B-Kerk” en tegenover het spoorwegemplacement. (Sinds 1964 de Steven Huygenstraat).

Foto fabrieksgebouw 1946 ²

De oppervlakte van het gebouw was 8 x 14 M en de hoogte 14 M, drie verdiepingen met een zolder. Achter de fabriek stond het ketelhuis met daarin een stoomketel gebouwd in 1904 met serienummer 446 en vervaardigd door Machinefabriek Holland te Borne.

Foto's stoomketel ³

² Boek “Molens naar de wind gezet” van Koopmans Meelfabrieken

³ uit het controleboek Stoomketels, archief Tresoar

Dit zijn de enige twee foto's die gevonden zijn van het interieur.

De aandrijving van de machines werd geleverd door een Kromhout-Dieselmotor van 60 P.K. De volledige machinelijst is als bijlage bijgevoegd.

OVER HAVERMOUT

Havermout is gedroogde, gepelde en geknipte haver. De haverkorrel wordt gewassen en ontdaan van het kroonkaf, deze buitenste schutblaadjes van de graankorrel zijn niet eetbaar. De haver wordt langs een pelsteen gevoerd, die de kroonkafjes van de korrel wrijft. De korrels worden vervolgens verhit en in stukjes geknipt die worden gestoomd en platgewalst. Voor volkoren havermout worden de korrels eenmaal doormidden geknipt.

De havermoutfabriek van Tulner was bij de oprichting de eerste en enige havermoutfabriek in Friesland. De merknaam van de havermout was "Stella". De fabriek beroemde zich op de *"originale fabrieksverpakking, die de grootste waarborg tot zuiverheid geeft"*. In advertenties en andere reclame-uitingen werd dat vaak benadrukt.

Dat de fabriek een aanwinst was voor het dorp en gewaardeerd werd, blijkt uit de krant van toen: *" 't Spreekt van zelf dat het vestigen van eenige industrie in ons dorp met ingenomenheid wordt begroet, doch van invloed op de groote werkloosheid zal het direct niet zijn, daar naar ons wordt medegedeeld voorlopig weinig personeel wordt aangenomen"*.⁴

Hoe de exploitatie van de fabriek is geweest, welke omzet er werd gemaakt en wie er werkten is helaas (nog) niet bekend. Dat het niet een succes is geweest blijkt uit het feit dat de firma Tulner in 1936 er de brui aan gaf en/of moest geven. Zijn ze failliet gegaan, werden ze gedwongen door de bank of hebben ze zelf besloten de stekker eruit te trekken? Dat is niet geheel duidelijk. Daarvoor zijn diverse bronnen geraadpleegd maar het blijft onduidelijk hoe het precies is gegaan.

DE OVERNAME

De onderneming werd overgenomen door Koopmans Meelfabrieken zo blijkt uit het jubileumboek *"Molens naar de wind gezet" van Koopmans Meelfabrieken*. Daarin staat het volgende: *"De firma Tulner kan het bedrijf noch technisch noch economisch goed exploiteren. De eigenaren raken in moeilijkheden door kapitaaltekort, veroorzaakt door verkeerde speculaties in de poterhandel. Tulner kan het daardoor tegen de concurrentie niet bolwerken en een faillissement dreigt."*

Dat het technisch niet goed was te exploiteren lijkt inderdaad aannemelijk. De gehele fabriek was ingericht met tweedehands machines, dus dat het technisch niet goed liep is te begrijpen. Ook uit later correspondentie blijkt dat de centrale aandrijfmotor binnen de fabriek veel tijd en geld heeft gekost. Verkeerde speculaties in de poterhandel lijkt ook aannemelijk, dat was al vaker gebeurd.

Maar een zekere oorzaak van de financiële problemen was ook dat Tulner niet betaald kreeg voor een geleverde partij aardappelen aan een afnemer in Frankrijk.⁵

De financiële problemen bij Tulner vielen samen met de wens van Koopmans Meelfabrieken om de eigen marktpositie te verbeteren. Koopmans had zelf nog geen afdeling havermout. Koopmans verwachtte met een goed beleid een positief rendement uit het bedrijf te halen, ook al omdat er veel belangstelling was voor verpakte havermout.

⁴ Uit de rubriek Sanlopers in de Bildtse Post, bericht 1934

⁵ Bron: dochter van Ritske

In 1936, vóór de publieke verkoop van al het onroerend goed van de firmanten, vonden er besprekingen plaats tussen Tulner en Koopmans. Eerst over een gezamenlijke voortzetting, vervolgens over een N.V. met een aandelenmeerderheid van Tulner en over een N.V. met een aandelenmeerderheid van Koopmans. Alle drie de mogelijkheden vonden geen goede basis, zodat besloten werd dat Koopmans het bedrijf geheel zou overnemen. Ook dan pas vonden er besprekingen plaats over de Goodwill en het in dienst nemen van Ritske en Jarig Tulner. Daarover later meer wat een afzonderlijke beschrijving waard is.

DE AFLOOP

Het bijzondere is dat de fabriek niet rechtstreeks werd gekocht door Koopmans, maar pas bij de publieke verkoop. Waarom "wachtte" Koopmans op de openbare verkoop? Men had belang bij de fabriek, dus was er een risico dat men bij de openbare verkoop achter het net zou vissen. Temeer ook omdat de firma Tulner had aangegeven belang te hebben om de fabriek voor te zetten/over te nemen, wat blijkt uit correspondentie over de goodwill. Hieruit blijkt dus weer dat de firma Tulner gedwongen was (door de bank) tot verkoop van de fabriek en overig onroerend goed. Maar de vraag blijft staan: waarom kocht Koopmans niet rechtstreeks maar pas bij de publieke verkoop. Kon men het niet eens worden over de verkoopprijs, wilde de bank persé de openbare verkoop omdat men gokte op een hogere prijs te kunnen krijgen of gokte Koopmans erop dat ze de fabriek voor een zeer lage prijs konden overnemen. Daar krijgen wij de vinger nog niet achter.

DE PUBLIEKE VERKOOP

Onderstaand de advertenties van de publieke verkoop en de resultaten daarvan. Ook uit de advertenties blijkt niet dat verkoop het gevolg is van een gerechtelijk executie (faillissement) of volgens artikel 1223 van het Burgerlijk Wetboek. Vaak werd dat wel in de advertenties vermeld.

Sint Anna Parochie.
HAVERMOUTFABRIEK met de zich daarin bevindende MACHINERIEËN, DRIE HEERENHUIZEN, perceelen BOUWLAND en GARDENIERSHUIZINGE.
 Overmorgen, Woensdag 23 December 1936, in het café van A. van Kammen te St. Anna Parochie, finale publieke verkoop:
 A. 's nam. 3 uur finaal van: **HAVERMOUTFABRIEK**, 3 HEERENHUIZEN, perc. bouwland en GARDENIERSHUIZINGE, alles staande en gelegen te Sint Anna Parochie.
 B. 's nam. 1 uur provisioneel en terstond na de finale veiling der hiervoor sub A omschreven onroerende goederen finaal van alle MACHINE-RIEËN en WERKTUIGEN, aanwezig in- of bestemd tot gebruik van voormelde **havermoutfabriek**.
 Alles breder omschreven bij vorige advertentie en boekjes à f 0.25 per stuk verkrijgbaar ten kantore van ondergeteekende.
 R. T.J. TIMMER, notaris, te Sint Anna Parochie.

ST. ANNAPAROCHE
 Uitslag finale verkoop.
 23 Dec. Uitslag van de heden ten overstaan van notaris R. T.J. Timmer te St. Annaparochie gehouden finale verkoop van:
 1. De heerenhuizinge met schuur enz. aan het Oosteinde alhier, in eigen gebruik bij den heer H. R. Tulner, Kooper J. S. van Kammen te St. Jacobipar., voor nader te noemen lastgever voor f 4274.—.
 2. Het perceel bouwland, groot 31.38 Are, nabij den Oosterdijk alhier, in eigen gebruik bij de firma Tulner & Zn. Kooper Kl. Kuiken Klzn. alhier voor f 1090.—.
 3. De heerenhuizinge „Nova" aan den Westerdijk alhier, in eigen gebruik bij den heer J. H. Tulner, Kooper J. S. van Kammen, voornoemd, voor nader te noemen lastgever, voor f 5504.—.
 4. De heerenhuizinge aan den Westerdijk alhier, in eigen gebruik bij den heer R. H. Tulner, Kooper J. S. van Kammen, voornoemd, voor nader te noemen lastgever, voor f 5576.—.
 5. De **havermoutfabriek** met bijgelegen bouwland en gardeniershuizinge nabij het Noordeinde alhier, in eigen gebruik bij de firma Tulner & Zn. Kooper J. Faber alhier voor nader te noemen lastgever, voor f 12038.—.

Zowel de drie huizen als de havermoutfabriek (en gardeniershuizinge) worden gekocht "voor nader te noemen lastgevers". Later blijken deze lastgevers te zijn:

- Voor de havermoutfabriek en de gardeniershuizinge "Koopmans Meelfabrieken N.V."
- Voor de drie huizen de "Amsterdamsche Bank N.V."

Dat Koopmans de fabriek kocht was geen verrassing.

Dat de drie huizen zijn gekocht door de Amsterdamsche Bank N.V. is wel bijzonder. Zij hadden immers al het hypotheekrecht. Hebben ze de panden zelf gekocht omdat er te weinig werd geboden, in de volle verwachting dat men in de vrije verkoop een hogere prijs kon krijgen?

VOORTZETTING DOOR KOOPMANS

Koopmans kreeg de fabriek voor een zeer lage prijs in handen. De firma Tulner had de fabriek voor f 30.000,-- laten zetten incl. machinerieën en inrichting. Uit eerdere onderhandelingen blijkt dat de taxatiewaarde van de fabriek met inventaris f 8.000,-- was, Koopmans wilde ten hoogste f 12.000,-- bieden. Bij de finale verkoop kreeg Koopmans voor totaal f 12.038,00 niet alleen de fabriek, maar ook het bijbehorende bouwland en de gardeniershuizinge in bezit. Tulner heeft dat later omschreven als *“de fabriek is zeer goedkoop in uw handen gekomen”*.

Aanvankelijk werd de productie door Koopmans voortgezet. Het jaarverslag over 1937 meldt echter dat het bedrijfje weinig anders dan last veroorzaakt. Het jaarverslag vermeld: *“Daarbij de afstandigheid der ligging, kortom allerhande factoren die ons goede humeur ten aan van dit koopje meer dan eens hebben dreigen te verstoren. Dit neemt niet weg dat thans nu de electrificatie een feit is, de kinderziekten overwonnen zijn en zodoende de kwaliteit in al haar geledingen verbeterd is, de animo is toegenomen, daar het inderdaad een aardig artikel is, waarin een behoorlijke omzet te bereiken valt”*. Pas in 1943 draaide de havermoutfabriek eindelijk weer behoorlijk, ondanks klein onderbrekingen. De haver werd in Leeuwarden voorbewerkt omdat in St. Annaparochie gebrek aan opslagruimte was. Sinds 1938 was het echter al de bedoeling de havermoutfabricage naar Leeuwarden over te brengen, zodat het bedrijf in St. Annaparochie op den duur totaal kon worden uitgeschakeld. Maar toen dat niet langer rendabel bleek te zijn werd het bedrijf vanaf 1945 in fasen stil gelegd. Het fabriekscomplex kwam in augustus 1949 te koop en werd pas in 1952 verkocht aan Fa. J.G. Pars, graanhandel. Hiermee is een einde gekomen aan de exploitatie van de havermoutfabriek.⁶

DE GOODWILL

Dit is een verhaal op zich maar niet onbelangrijk voor de Firma Tulner in verband met de verkoop aan Koopmans. Eerst maar de definitie. Goodwill is een term die in de financiële wereld wordt gebruikt om dat gedeelte van de marktwaarde van een onderneming aan te duiden dat niet direct toewijsbaar is aan de activa en passiva. Het is het in geld uitgedrukt niet-tastbaar vermogen van een onderneming. Onder goodwill valt bijvoorbeeld het klantenbestand, het imago van de onderneming en het merk en de kennis die aanwezig is.

Zoals eerder al is aangegeven kwam de goodwill pas ter sprake toen de onderhandelingen over een gezamenlijke voortzetting van de havermoutfabriek niet rondkwamen. Wat nu volgt is samengevat uit de correspondentie tussen Koopmans en Tulner.⁷

De onderhandelingen over de goodwill en de salarissen van Ristke en Jarig zijn gevoerd tussen Koopmans en de raadsman van de Firma Tulner. Waarom de heren Tulner er zelf niet bij waren is onduidelijk. Wellicht dat Koopmans daar in “alle vrijheid” over wilde spreken. Na afloop van de besprekingen hadden zij de uitslag vernomen. De goodwill werd bepaald op f 4.000, --. De afspraak werd niet schriftelijk vastgelegd. Volgens Tulner in een brief *“wegens onze verhouding tot de Amsterdamsche Bank”*. Om diezelfde reden zou pas later worden vastgesteld in welke vorm het bedrag moest worden verrekend. Tulner wilde het dus blijkbaar graag buiten het zicht van de bank houden.

In de loop van 1937 vroeg Tulner de goodwill uit te betalen, maar dat weigerde Koopmans. Dat de afspraak niet was vastgelegd leidde tot de nodige correspondentie omdat er verschil van mening was over wat de grondslag van de goodwill was.

⁶ Informatie overgenomen uit het boek “Molens naar de wind gezet” van Koopmans Meelfabrieken

⁷ Correspondentie uit het dossier bij Tresoar

Volgens de firma Tulner: de goodwill was een vast bedrag en niet gekoppeld aan het één of ander. Wel zou dit bedrag nog verhoogd of verlaagd kunnen worden al naar gelang Koopmans minder of meer voor de fabriek zou betalen. Per duizend gulden minder of meer zou de goodwill met f 400,-- worden verhoogd of verlaagd. De basis was de taxatiewaarde van f 8000,--. Volgens Tulner lag in deze overeenkomst besloten dat er voor hen zeer weinig belang overbleef de prijs van de fabriek *“op slinkse wijze op te drijven”*. Met als toevoeging dat men dit *“nooit zou hebben gedaan, ook al zou de overeenkomst een andere zijn geweest”*. Volgens Tulner was het volgens deze goodwill-overeenkomst in het belang van beide partijen dat Koopmans de fabriek voor een zo laag mogelijke koopsom in bezit kon krijgen.

Volgens de firma Koopmans: de goodwill was een vast bedrag mits een omzet van 20 ton (hoeveelheid) werd behaald. Deze 20 ton was het minimum voor een lonend bedrijf. Koopmans veronderstelde dat dit pas na vier tot vijf jaar behaald zou worden. Koopmans dacht overigens dat het verschil van inzicht ging over of het nu over de totale omzet ging of over de omzet per week.

De conclusie was dat Koopmans de goodwill (of een voorschot daarvan) niet ging betalen mede gelet op het feit dat *“op basis van de huidige ontwikkeling de omzet optimistisch was gesteld.”* Wel was men bereid de goodwill af te kopen tegen een bedrag van f 2.000,--. De reactie van Tulner liet niet lang op zich wachten want hij reageerde met een drie pagina's lange brief met alle argumenten. Tulner besluit de brief met het voorstel om de afkoopsom op f 3.000,-- te zetten, rekening houdende met de strubbelingen met de motor, een nog uit te keren vergoeding uit het cadeausysteem bij Stella-mout en dat het nu in één keer zou worden uitgekeerd. Koopmans reageerde eveneens met een lange brief. Koopmans wilde Tulner graag uitnodigen om het pleit te beslechten. Tulner reageerde weer met een lange brief met argumenten en met een teleurstellende opmerking *“zoals de zaak er nu toch ligt, schijnen wij er wel glad naast te staan”*. Maar ze zagen in de uitnodiging van Koopmans wel hoop en besloten op de uitnodiging in te gaan om naar het kantoor van Koopmans te komen en wel *“morgen”*.

Hoe de gesprekken zijn verlopen, is niet bekend. In het dossier is echter geen vervolgcorrespondentie aanwezig maar het kan ook zijn dat er geen correspondentie meer is gevoerd. Dat is jammer want voor dit verhaal was het mooier geweest dat wij hier konden schrijven dat voor beide partijen een bevredigende oplossing was gevonden.

DE DIENSTBETREKKING

Bij de bespreking over de overname werd eveneens bepaald dat de heer Tulner bedrijfsleider bleef en beide broers in loondienst zouden komen. De salarissen werden vastgesteld op f 200,-- per maand. Ritske is niet in dienst gegaan bij Koopmans maar bleef met zijn vader in de aardappelhandel. Jarig werd bedrijfsleider.

Op 28 januari 1938 kreeg Jarig Tulner een brief van Koopmans waarin hem werd medegedeeld dat *“het dienstverband binnen afzienbare tijd een einde neemt”*. De tekst van de ontslagbrief is hier integraal overgenomen:

“Zooals U bekend is, exploiteeren wij het haveremoutbedrijf nu ruim een jaar en tot dusverre heeft dit ons heel wat moeite en zorg opgeleverd, om maar niet te spreken van de negatieve, financieele resultaten. De laatste ramp van de motor heeft ons voor het feit gesteld om de voor en na reeds aangebrachte vereenvoudigingen verder voort te zetten, zoodat de electrificatie thans plaatsvindt en tegelijkertijd de mouterij afdeeling een grondige herziening ondergaat. Maar ook administratief zoowel ten opzichte van de aankoop als van de aflevering is de exploitatie als zeer vereenvoudigd, omdat beide geheel te Leeuwarden plaatsvinden, hetgeen anders ook moeilijk te regelen is. Onder

deze omstandigheden achten wij een positie als de Uwe voor het bedrijf te St. Anna niet meer noodzakelijk en in verband met de exploitatie niet verantwoord. Nu hebben we verschillende andere mogelijkheden onder de oogen gezien om U een positie ten onzent te doen behouden, doch een geschikte oplossing, die U zoowel als ons zou bevredigen, zien wij niet. Het spijt ons dan ook zeer, dat de zaken niet een meer bevredigend verloop hebben gehad, want de consequentie hiervan is, dat U rekening diene te houden, dat de dienstbetrekking ten onzent binnen afzienbare tijd een einde neemt. Wij melden U dit intijds, opdat U volop gelegenheid zult hebben U omtrent een nieuwe werkring te oriënteren."

Uit niets blijkt dat Jarig Tulner een andere baan werd aangeboden. Op 1 februari 1938 reageerde Tulner op de brief en spreekt zijn grote teleurstelling uit. Hij was van mening dat zijn functie niet overbodig was, maar mocht Koopmans bij zijn standpunt blijven dan wil hij dat graag nogmaals beargumenteerd horen en ook de einddatum van zijn dienstbetrekking. En hij drong aan om toch nog een andere functie aangeboden te krijgen als hij niet bedrijfsleider kon blijven. Het antwoord van Koopmans komt op 2 februari maar de inhoud is niet bekend. Wel kunnen wij uit de brief van 3 februari van Tulner aan Koopmans opmaken dat men het ontslag heeft genuanceerd. Tulner schrijft dat hij en zijn familie een stuk opgelucht is nadat dat hij zich in eerste instantie geblameerd voelde. *"Uw laatste schrijven geeft echter een heel ander beeld van de zaak en wanneer de zaak mij direct zoo voor oogen was gehouden, dan had ik er in den beginne ook geheel anders tegenover kunnen staan"*.

Blijkbaar werd hem alsnog een functie aangeboden en wel die van molenaar voor een salaris van f 40,-- per week (en tot 1 januari 1939?⁸). Tulner wilde hier graag nog eens over praten maar op 4 februari kreeg hij een brief van Koopmans dat die hem slechts twee keuzes laat. De brief is niet bewaard gebleven maar uit de reactie op 5 februari van Tulner kunnen wij opmaken dat de keuze was: of ontslag of de functie van molenaar. Tulner wil daarover nadenken. Hoe dit afgelopen is ook niet bekend.

HOE HET VERDER GING MET DE TULNER'S

Op 1 januari 1937 werd de bedrijfsomschrijving van de Firma Tulner gewijzigd in "export in aardappelen"

Op 1 januari 1937 trad Jarig als firmant van de firma Tulner uit. Ritske heeft met zijn vader de Firma Tulner voortgezet.

Jarig verhuisde in mei 1939 naar Drachten, geboorteplaats van zijn vrouw Riemke Reindersma. In

1949 is Jarig blijkbaar bierhandelaar want op 14 januari 1949 stond dit bericht in de krant.

Jarig is in 1995 (87 jaar) overleden

⁸ Deze datum staat wel vermeld in het boek "Molens naar de wind gezet" maar blijkt niet uit de correspondentie

Op 5 september 1946 werd de firma opgeheven in verband met overlijden van Hendrik (69 jaar) en werd het bedrijf voor eigen rekening van Ritske voortgezet.

Op 13 augustus 1959 overlijdt Ritske (58 jaar) en het bedrijf werd per 20-12-1959 opgeheven.

DE HUIZEN DIE ZIJN VERKOCHT

Dit zou het einde van het verhaal kunnen zijn maar het is voor de volledigheid ook goed om te weten welke huizen nu verpand waren. In de hypotheekakte staan de kadastrale nummers van de percelen vermeld. Op basis hiervan is het kadastraal onderzoek verricht en zijn de volgende huizen in beeld gekomen.

Huizinge en erf aan het Oosteinde van Hendrik Ritskes Tulner

Dit is het huis rechts op de foto. Dit huis is later verkocht aan de gebroeders Watze en Willem de

Jong, autobusondernemers. Het betreft het woonhuis Van Harenstraat 61. Dit bestaat niet meer en er staat nu een appartementencomplex (hoek Van Harenstraat/Grietmanstraat)

De burger- en gardeniershuizinge met schuur, bleek, tuin en reed aan het Noordeinde van Hendrik Ritskes Tulner.

Dat is het huis “zonder ramen”, tegenover het bruggetje. De voorgevel kreeg drie uitsparingen voor

de kozijnen van voordeur en twee ramen, maar die werden reeds tijdens de verbouw met stenen dichtgemetseld (bron: wandeling

Douwe Swart). Huis stond op de hoek Stadhoudersweg/Steven Huygenstraat. Later terrein KLMV en nu woonhuizen.

De heerenhuizingen met verdere getimmerten, erf en tuin, staande en gelegen aan den Noordkant van den Westerdijk van Ritske Hendriks Tulner.

Het in 1909 gebouwde woonhuis/villa voor Deddo Hesselink, burgemeester van het Bildt.

Ritske Hendriks Tulner kocht dit in 1930. In 1936 kocht de Amsterdamse Bank N.V. het. Hoewel het een “in uitstekende staat van onderhoud verkerende” heerenhuizinge betrof kwam er geen koper. Dat zal wellicht te maken hebben met de crisisjaren. De bank besloot dan ook het pand te laten slopen in 1939. Het werd te koop aangeboden als bouwterrein.

Pas in 1944 werd het terrein verkocht. In 1952 werden er drie huizen op gebouwd. Nu Statenweg 40, 42 en 44.

De heerenhuizinge met garage en verdere getimmerten, erf en tuin, staande en gelegen aan den Zuidkant van den Westerdijk van Jarig Hendriks Tulner.

Jarig (toen 25 jaar) liet deze villa bouwen. De bouwtekening is nog in het archief van Bildts Aigene aanwezig.

Het kreeg de naam villa NOVA (nieuwe villa). Velen kennen dit als het huis van Burgemeester Gerrit Hendriks Kuperus. Hij kocht het echter in 1937 van de toenmalige eigenaar Amsterdamse Bank N.V.

Omdat burgemeester in 1944 onderdook hebben de Duisters uit wraak het woonhuis in de brand gestoken. Slechts de garage bleef bewaard.

In 1952 werd de garage met erf verkocht aan Coöperatieve Voorschotbank Het Bildt. Die heeft er een nieuw bankgebouw op laten bouwen (Statenweg 11).

Advertenties van de Havermoutfabriek

STELLA	STELLA
GEEFT U GEZONDHEID EN KRACHT	IS HAVERMOUT IN ORIGINEELE FABRIEKSVERPAKKING
Havermoutfabriek „DE NOORDSTER” FA. TULNER & ZONEN - ST. ANNAPAROCHE	Havermoutfabriek „DE NOORDSTER” FA. TULNER & ZONEN - ST. ANNAPAROCHE FABRIEKSVERPAKKING - GEZONDHEID - KRACHT - EENIGSTE

STELLA Havermout in origineele fabrieksverpakking
wil zeggen dat de mout in de fabriek wordt verpakt, waarin ze ook wordt gemaakt

FABRIEKSVERPAKKING is dus zindelijk en veel meer hygienisch dan de gewone verpakking.
De mout voor de gewone verpakking wordt door binnen- of buitenlandsche havermoutfabrieken in groote balen verzonden.
Mout in balen moet wel lijden tijdens het transport.
Het lijdt inderdaad bij inlading, bij overlading, bij lossing.
De balen blijven tijdens het transport langere of kortere tijd op de een of andere kade liggen.
Na het transport blijven ze weer voor langer of korter duur in de pakhuizen opgeslagen.
Die mout lijdt dus voortdurend, gaat in kwaliteit achteruit, wordt melig en kan bij het pakken in zakken of cartons niet meer vers en frisch zijn en is uit de aard der zaak veel minder hygienisch, dan de mout in fabrieksverpakking.

STELLA is havermout in fabrieksverpakking.
STELLA is steeds vers.
STELLA zal U beter smaken dan andere havermout.
STELLA is het eenigste Friesche Fabrikaat.

DE HAVERMOUTFABRIEK „DE NOORDSTER”
IS DE EERSTE EN EENIGE HAVERMOUTFABRIEK IN FRIESLAND

NIEUW
STELLA
 Havermout in origineele Fabrieksverpakking

Het aantal Havermoutfabrieken in ons land is zeer gering. Het aantal verpakkingen, waarin havermout wordt verkocht, daarentegen ontelbaar groot. Het meerendeel van die verpakkingen is dus geen fabrieksverpakking.

Fabrieksverpakking geeft de grootste waarborg van zuiverheid. Voedingsmiddelen als rijst, erwten, boonen enz. worden voor het gebruik GEWASSCHEN. Havermout KUNT U niet wassen. Vraagt daarom Uwen winkelier

STELLA HAVERMOUT
 NORMAAL en VLUGKOKEND
 25 cent per pak — In ieder pak een waardevolle bon
 STELLA is van hoogfijne kwaliteit

Havermoutfabriek „De Noordster”
 Firma Tulner & Zonen
 ST. ANNA PAROCHIE
 De EERSTE en EENIGE havermoutfabriek in Friesland

STELLA
HAVERMOUT

HAVERMOUTFABRIEK DE NOORDSTER
 STANNA-PAROCHIE (FR)

STELLA
HAVERMOUT
VLUGKOKEND

GEWICHT VAN DIT PAK 500 GRAM

De verpakking van Koopmans